

Afdeling Nederland

Keizersgracht 177
Postbus 1968
1000 BZ Amsterdam

T 020 626 44 36

E info@amnesty.nl

I www.amnesty.nl

Aan: de Vaste Tweede Kamer Commissie voor Justitie en Veiligheid

Datum

3 mei 2023

Onderwerp

Input Amnesty International tbv Rondetafelgesprek 'Wet seksuele misdrijven' op 10 mei 2023

Geachte woordvoerders Justitie & Veiligheid,

“Door gebrek aan goede wetgeving zijn zoveel mensen vergeten, niet gezien, niet gehoord, nadat ze een verkrachting hebben meegemaakt. De nieuwe wet nú in laten gaan kan dat niet meer ongedaan maken maar wel voorkomen dat nog zoveel andere mensen niet gezien of gehoord worden.”

“Mijn 14-jarige dochter kreeg te horen dat ze niet verkracht is. Er was geen geweld gebruikt. Hoe leg je dit als moeder uit aan je dochter? Laat alle slachtoffers en ouders niet onnodig wachten, please!”

“Gerechtigheid kan niet wachten! Veel landen in Europa hebben het goede voorbeeld al gegeven. Nu u nog!”

Bovenstaande quotes zijn van slachtoffers van seksueel geweld waar Amnesty International de afgelopen drie jaar in Nederland mee heeft gewerkt in het kader van de campagne [Let's Talk About YES](#) om het verkrachtingsdelict aan te passen. Niet langer zou het bewijs van dwang centraal moeten staan maar het ontbreken van wederzijdse instemming (consent), zoals dit onder andere in het VN-Vrouwenverdrag en het Istanbul Verdrag is omschreven.

Uit [onderzoek](#) van I&O research (in opdracht van Amnesty) blijkt dat bijna 90% van de Nederlanders vindt dat penetratie zonder wederzijdse instemming, moet worden gezien als verkrachting. Bijvoorbeeld omdat het slachtoffer 'bevriest' of onder invloed was en zich niet kon verweren.

Meer dan 64.000 mensen namen een plekje op onze online JA-muur in, om op te roepen om zo snel mogelijk een wet aan te nemen die alle seks zonder instemming noemt wat het is: verkrachting. Een [actiegroep van Amnesty](#) van negen vrouwen die seksueel geweld hebben meegemaakt, ging de afgelopen drie jaar in gesprek met verschillende Kamerleden en bewindspersonen. Zij kunnen als geen ander uitleggen wat het belang is van aanpassing van de huidige wet. Geen slachtoffer zou zich meer af hoeven te vragen 'Was dit verkrachting?' of 'Heb ik het uitgelokt?' En geen omstander zou meer *victim blaming* vragen moeten stellen als 'Waarom heb je je niet verzet en van je afgeslagen?'. Het slachtoffer geeft zichzelf al vaak de schuld van de verkrachting en heeft hierbij vaak te maken met negatieve reacties en vragen van de omgeving.¹ Een van de deelnemers van de actiegroep zei eerder tegen Amnesty dat in het huidige verkrachtingsdelict *victim blaming* in de wet is vastgelegd door dwang centraal te stellen in plaats van het ontbreken van instemming. Daar brengt het wetsvoorstel seksuele misdrijven verandering in. De aanpassing van het verkrachtingsdelict zou een doorbraak voor mensenrechten betekenen.

Er zijn binnen de actiegroep tranen van geluk gevloeid bij het lezen van het wetsvoorstel. Dat in de nota van wijziging is opgenomen dat verkrachting niet kan verjaren, is voor hen ook een belangrijk punt.

Amnesty International kan niet genoeg benadrukken hoe belangrijk het is dat de Tweede Kamer nog voor het zomerreces een debat heeft en stemt over deze wet, en vaart houdt in het proces zodat we

¹ Zie hiervoor onder andere het proefschrift van Eva Mulder: *The normality of rape? Observer reactions to stories of female and male sexual assault*, 2021.

samen hopelijk snel kunnen vieren dat we in Nederland wetgeving hebben waarbij consent bij seks centraal staat.

Lichamelijke integriteit en seksuele autonomie centraal

Verkrachting is een mensenrechtenschending² en het is een misdrijf dat op grote schaal wordt gepleegd in Nederland. Uit het eerdergenoemde [onderzoek](#) van I&O research, blijkt dat 19% van de vrouwen in Nederland heeft meegemaakt dat iemand haar lichaam binnendrong zonder instemming; verkrachting dus. Van de mannen geeft 3% dat aan.³ Uit [aanvullend onderzoek](#) blijkt dat 1 op de 10 vrouwelijke studenten slachtoffer wordt van een verkrachting tijdens de studententijd.

Op dit moment luidt artikel 242 van het Wetboek van Strafrecht dat verkrachting strafbaar stelt: *Hij die door **geweld** of een andere feitelijkheid of **bedreiging met geweld** of een andere feitelijkheid iemand **dwingt** tot het ondergaan van handelingen die bestaan uit of mede bestaan uit het seksueel binnendringen van het lichaam, wordt als schuldig aan verkrachting gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste twaalf jaren of geldboete van de vijfde categorie.*

Het bewijs van dwang staat centraal in het huidige delict. Amnesty heeft er eerder op gewezen dat dit niet in lijn is met internationale mensenrechtenverdragen en standaarden waarin het ontbreken van instemming (consent) centraal staat in plaats van dwang.⁴ Door deze wet blijft het onjuiste beeld overeind dat verkrachting veelal wordt gepleegd door een gewelddadige onbekende en dat slachtoffers zich daartegen hadden moeten verzetten. Terwijl het juist in 75-90%⁵ van de verkrachtingszaken om een bekende gaat en het een gebruikelijke reactie is dat een slachtoffer bevriest bij een aanval van seksueel geweld.

Amnesty analyseerde de jurisprudentie in verkrachtingszaken. Er rust op dit moment geen verantwoordelijkheid op de verdachte om te verklaren (of op het OM of de rechtbank om te onderzoeken) hoe instemming is gezocht en in hoeverre instemming mogelijk was in de omstandigheden waarin de veronderstelde verkrachting plaatsvond. Uit de jurisprudentieanalyse blijkt dat rechters weliswaar enige ruimte hebben bij het invullen van 'dwang', met name bij de invulling van dwang door 'een andere feitelijkheid'. Dit is echter sterk context gebonden en wordt door rechters in vergelijkbare situaties verschillend beoordeeld.⁶

Op basis van het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (het Istanbul Verdrag) moeten verkrachting en alle andere seksuele handelingen zonder wederzijds goedvinden worden aangemerkt als strafbare feiten.⁷ Ze moeten

² Zo worden onder andere artikel 3 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van de persoon), artikel 3 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en fundamentele vrijheden: EVRM (verbod op foltering, onmenselijke en vernederende behandeling) en artikel 8 van het EVRM (recht op respect voor privéleven en gezinsleven) geschonden bij een verkrachting.

³ Er is gevraagd naar penetratie zonder instemming omdat dit respondenten de gelegenheid geeft om na te denken over instemming bij seks of het ontbreken daarvan. Amnesty International gebruikt in communicatie-uitingen normaal gesproken het woord verkrachting.

⁴ Amnesty International, Voorstel wet seksuele misdrijven, inbreng Amnesty International Nederland, 3 augustus 2020, vindplaats: <https://www.amnesty.nl/content/uploads/2020/08/Inbreng-consultatie-onder-embargo-tot-3-aug.pdf?x30221>. En inbreng 28 mei 2021: <https://www.internetconsultatie.nl/wetsvoorstelseksuelemisdrijven/reactie/295be0e7-6937-4ffa-84d4-576cf0d2fd8d>.

⁵ Studie in Schotland: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-43128350> en Amnesty Denmark: <https://amnesty.dk/media/1557/case-closed.pdf> (pagina 21). Het Centrum Seksueel Geweld in Nederland onderschrijft dat de meeste daders uit de vrienden- en familiekring komen.

⁶ Zie hiervoor, Amnesty International, 'Recht in verkrachtingszaken: een analyse van verkrachtingszaken in Nederland', 2020, vindplaats: https://www.amnesty.nl/content/uploads/2020/08/AI-20-13_Recht-in-verkrachtingszaken_03.pdf?x30221.

⁷ Zie artikel 36 lid 1 van het Istanbul Verdrag en Aanbeveling (2002)5 en het Explanatory Memorandum H/Inf (2004), paragraaf 35, waarin wordt aangedrongen voor Staten om alle handelingen strafbaar te stellen wanneer er geen wederzijds goedvinden was, ook wanneer het slachtoffer geen verzet toonde en de resolutie van het Parlementaire Assemblee van de Raad van Europe (PACE) Resolutie 1691 (2009).

worden gedefinieerd als misdaden tegen de lichamelijke integriteit en seksuele autonomie van een persoon, in tegenstelling tot misdaden tegen moraliteit, openbaar fatsoen, eer of het gezin en de samenleving. Daarom is het positief dat de titel van de wet wordt aangepast van 'de zedenwet' naar de 'wet seksuele misdrijven'.

De UN Special Rapporteur on Violence Against Women verwoordt het als volgt: *'States should explicitly include lack of consent at the centre of their definition of rape. States must specify that consent must be given freely, as a result of the person's free will, assessed in the context of the surrounding circumstances.'*⁸

In het nieuwe wetsvoorstel worden de lichamelijke integriteit en seksuele autonomie centraal gesteld. Het is in de nieuwe wet strafbaar als de wil tot seksueel contact bij de ander ontbreekt en iemand toch doorgaat. Het gaat daarbij niet alleen om situaties waarbij geen gehoor wordt gegeven aan een uitgesproken 'nee'. Het is ook strafbaar als het ontbreken van de wil blijkt uit de waarneembare feiten en omstandigheden. Het gebruik van dwang, geweld of bedreiging is in het wetsvoorstel geen voorwaarde meer voor strafrechtelijke aansprakelijkheid, maar geldt als strafverzwarende grond. Er is een belangrijk artikel aan het wetsvoorstel toegevoegd om te verhelderen dat de wil in ieder geval ontbreekt als iemand bewusteloos is, verminderd bewustzijn heeft of in lichamelijke onmacht verkeert, niet in staat is een wil te bepalen of weerstand te bieden.

Het is een belangrijke steun voor de 70% van de slachtoffers die bevriest tijdens een verkrachting. Dit wetsvoorstel maakt duidelijk dat de ander bij bevroering moet stoppen en dat de schuld nooit bij het slachtoffer ligt. Zonder consent is er sprake van verkrachting.

Doorbraak laat (te) lang op zich wachten

Er zijn inmiddels veertien landen in Europa⁹ die het verkrachtingsdelict hebben gebaseerd op het ontbreken van instemming. In deze landen zat een paar maanden tot maximaal een half jaar tussen het aannemen van de wet door het parlement en de inwerkingtreding van de wet.

Amnesty erkent dat er tekorten zijn bij de politie waar creatieve oplossingen voor nodig zijn. Dit mag echter niet betekenen dat de inwerkingtreding van de wet nog langer wordt uitgesteld. Concreet betekent dit dat het niet strafbaar is wanneer iemand wordt verkracht omdat er geen instemming was. Het slachtoffer kan hier later ook geen aangifte van doen omdat er nog geen sprake was van een strafbaar feit. Zoals een van de vrouwen uit de actiegroep stelde: 'liever een plankzaak dan geen zaak'. En werk ondertussen heel hard aan het wegwerken van de wachttijden.

Laat Nederland nog in 2023 het vijftiende land worden waar we wetgeving zo inrichten dat dit slachtoffers beschermt en het goede signaal wordt afgegeven dat seks zonder instemming geen seks is maar verkrachting. We voorkomen daarmee niet iedere verkrachting en niet iedere dader zal worden veroordeeld, maar het is meer dan een symbolische verandering. Het stelt de persoonlijke autonomie en lichamelijke integriteit van mensen centraal. Wacht daar niet mee.

⁸ Special rapporteur on violence against women, Rape as a grave and systematic human rights violation and gender-based violence against women, April 2021, beschikbaar via: <https://www.ohchr.org/EN/Issues/Women/SRWomen/Pages/SRVAV.aspx>.

⁹ België, Kroatië, Cyprus, Denemarken, Duitsland, Finland, Griekenland, IJsland, Ierland, Luxemburg, Malta, Slovenië, Zweden en het Verenigd Koninkrijk.